

5. Uluslararası Türk – Afrika Kongresi
İstanbul, 19 – 21 Kasım 2009

Afrika'daki Sürdürülebilirlik Planları:

Daha Geniş Çevresel Koruma İçin Bilinçli Yapılar

ÇALIŞMA BELGESİ [Taslak 1]

'Küresel sorunlar ne kadar karmaşık görünürse görünsün, bunları büyüten bizleriz. Hiçbiri çözemeyeceğimiz şeyler değil.' *Daisaku Ikeda*

Vinesh Chintaram (Mr)
Dipl.-Ing. Mimar DPLG
Sürdürülebilirlik Danışmanı [ANPRAS]

AFRİKA POLİTİKA ARAŞTIRMA VE SÜRDÜRÜLEBİLİRLİK SAVUNMA AĞI (ANPRAS)

AFRİKA POLİTİKA ARAŞTIRMA VE SÜRDÜRÜLEBİLİRLİK SAVUNMA AĞI

Taslak

1. Sürdürülebilirliğe Giriş
2. Afrika'da Sürdürülebilirlik
3. Şehir Planlaması ve Kırsal Kalkınma
4. Bilinçli Yapılanma
5. Sürdürülebilir Tasarım

Bibliyografik Notlar

Ek

1. SÜRDÜRÜLEBİLİRLİĞE GİRİŞ

Sürdürülebilirlik teriminin ilk olarak 1970'li yıllarda ormancılık sektöründe kullanıldığı düşünülmektedir. Günümüzde ise terim, çevresel konulardan ziyade siyasi bağlamda ele alınmaktadır. Sir Jonathan Porritt (1997) “sürdürülebilir kalkınmayı, herkesin desteklediği, ancak kimsenin ne olduğunu tam olarak bilmediği kavramlardan biri” olarak tanımlar.

“Sürdürülebilirlik” veya “sürdürülebilir kalkınma” terimleri, genellikle birbirlerinin yerine geçecek şekilde kullanılır; ancak sürdürülebilirlik, gelecek nesillere düzenli yaşam koşulları bırakılması anlamını ifade ederken, sürdürülebilir kalkınma terimi (SD), sonunda sürdürülebilirliğe çıkacak, yönetilen değişikliklerle ilgili olarak kullanılır.

Brundtland Komisyonu/Raporu olarak da bilinen Dünya Çevre ve Kalkınma Komisyonu (1987), sürdürülebilir kalkınma kavramını açıklarken, kullanılabilecek önemli bir noktadır. Sürdürülebilir kalkınma teriminin resmi Birleşmiş Milletler tanımı şu şekildedir: “Gelecek nesillerin kendi ihtiyaçlarını karşılayabilme becerilerini riske atmadan günümüz gereksinimlerini karşılayan kalkınma türü”.

Giderek hızlanan çevresel bozulma ve artan dünya nüfusunun –bu artışın beraberinde getirdiği gereksinim ve istek artışlarıyla beraber– sürdürülebilirlik üzerinde endişe verici bir etkisi bulunur; ancak sorulacak soru yine aynıdır: sürdürülebilirlik nedir?

Sürdürülebilirlik temel olarak üç ana bileşen çevresinde şekillenir:

- Çevre, Ekoloji;
- Toplum (ve Kültür);
- Ekonomi.

Çevresel Bileşen:

Kuralcı çevresel politikanın üç büyük aşamasından oluşur:

- Doğanın korunması;
- Çevrenin korunması;
- Ekolojik denge.

Toplum (eşitlikçilik) Bileşeni:

Doğal yaşam destek sistemlerinin sürdürülebilir işleyişi için gereken “temel gereksinimlerin” yerine getirilmesi anlamında şart olan eşitlikçilik kavramının iki boyutu bulunmaktadır:

- Mevcut nesiller için ulusal eşitlik,
- Mevcut ve gelecek nesiller için ulusal eşitlik.

Ekonomik bileşen:

“Nitelik bakımından” (“sürdürülebilir”) ekonomik kalkınmanın farklı bir biçimine yönelik Brundtland/UNCED hedefinin temel öğelerinden oluşur:

- Eko- verimlilik (ürün ve hizmet üretme sürecinde doğal kaynaklar üzerindeki etkiyi azaltmak),
- Sürdürülebilir tüketim (eko-verimlilikte tüketici sorumluluğu).

Sürdürülebilirlik, yalnızca çevresel konularda geçerli değildir. Kavram; toplumsal gereklilikler, refah ve ekonomik imkânlar gibi birbiriyle ilişkili daha geniş kapsamlı soruları da içermelidir.

Sürdürülebilir kalkınmanın temel önerisi, insanların ve doğal sistemlerin dinamik olarak birbirine bağlı olduğu ve kritik meselelerin çözümünde her ikisinin birbirinden ayıramayacağı şeklindedir.

Sürdürülebilirlik, destekleyici eko- sistemlerin empoze ettiği çevresel sınırlarda daha “dengeli” veya “uyumlu” yaşam yolları önerme anlamında kolektif bir çaba olarak görülebilir.

2. AFRIKA'DA SÜRDÜRÜLEBİLİRLİK

Sürdürülebilir kalkınmanın tanımı, farklı sosyo-coğrafik durumlarda farklı şekillerde yorumlanabilecek ve beklenmeyen değişiklikler ve belirsizlik durumlarında farklı yanıt verilecek bir kavramdır.

Buradan hareketle, gelişmiş ülkelerde sürdürülebilir olarak kabul edilen şeylerin gelişmekte olan ülkelerde aynı anlam ifade etmeyebileceğini anlıyoruz. Her bölgenin, kendi özellikleri bulunmaktadır ve sürdürülebilirliğin önemli özelliklerinden biri de bölgelere özgü durumlara adapte edilebilir oluşudur.

Afrika'da sürdürülebilirlik aşağıdaki ilkeler çerçevesinde ele alınabilir:

Çevre

- Kalkınma sürecinde yenilenebilir ve yerel anlamda kullanılabilir kaynaklara güvenme;
- Biyoçeşitliliği korumak için doğal kaynakların yinelenmesi;
- Kentsel, kırsal bölgelerde ve uzak alanlarda arazi kullanım hakları;
- Sürdürülebilir tasarım ve uygulama;

- Eko-inşaat ve eko-köy kalkınması ile uygulamaları.

Ekonomi

- Topluma dayalı faaliyetlerde gelişim;
- Yerel iş girişimlerine ve kapasitelerine yatırım;
- Sürdürülebilir geçimliliği arttırma.

Toplum

- Yerel yetkilendirme ve toplum tabanlı planlama;
- Planlama ve karar alma süreçlerinde kadınların imkânlarını arttırma;
- Çocukları koruma ve insan haklarına genel saygı;
- Yerel hissedarların / vatandaşların ilgili programlarda yer almaları;
- Yerel bilgiyi, toplum tarafından yönlendirilen çözümlere odaklama;
- Cinsiyet eşitliğini teşvik etme;
- Yoksulluğun ve açlığın ortadan kaldırılması;
- Eğitim;
- Genel sağlık ve HIV/AIDS;
- Toplumsal adalet ve hisse ortaklıkları.

3. ŞEHİR PLANLAMASI VE KIRSAL KALKINMA

Afrika ülkelerine bir bütün olarak hedeflerine ulaşmaları yolunda yardımcı olabilecek şehir planlamasına ilişkin politikalar veya kırsal kalkınma programları, maalesef Afrika'da yeterince bulunmamaktadır.

Şehir Planlaması

Afrika şehirlerinin birçoğu, yüksek şehirleşme ve görece düşük ekonomik büyüme oranları gibi sorunlarla karşı karşıyadır. Bunların birleşimi; etkin şehir planlamalarını karmaşıklaştırır, şehirleri büyük çevresel tehditlerle yüzleşmek zorunda bırakır, giderek azalan yeşil alanların diğer sosyo-ekonomik sorunları arttırmasına neden olur.

Bu koşullar dikkate alındığında, şehir planlamasında geleneksel araçlar uygunsuz bulunmaktadır. Artık yenilikçi ve ümit vaat eden planlama araçlarına ihtiyaç duyulmaktadır. Sürdürülebilirliği sağlamak için çevresel parametrelerin özellikle dikkate alınması gerekmektedir. Bu anlamda BM-HABITAT/UNEP'de "Sürdürülebilir Şehirler Programı" (SCP) üzerine odaklanılmıştır.

Sürdürülebilir şehir planlaması sürecinde çeşitli parametrelerin, uzamsal, ekonomik ve demografik verilerin derinlikli bir incelemesinin yapılması gerekmektedir. Sözde çevresel yönetim bilgileri sisteminin (EMIS), bu araçları uzamsal tabanlıdır ve coğrafi bilgi sistemi (GIS) platformları üzerine inşa edilir.

Bir yandan gerek stratejik şehir planlamasının ve yönetiminin gerekse yerel eylem planlarının verimliliğini arttıracak bilgiler sağlar. Diğer yandan da dolaylı yoldan sürdürülebilir kırsal kalkınma için birbiriyle ilişkili parametreler sunar.

Kırsal Kalkınma

Afrika'nın kırsal bölgeleri, kıtanın fiziksel yapısının ve kimliğinin önemli bir parçasını oluşturur. Kıta topraklarının %90'ından fazlasının kırsal olduğu ve nüfusun %60'ının bu bölgelerde yaşadığı tahmin edilmektedir. Afrika'nın kırsal bölgelerindeki fiziksel şekil; çarpıcı manzalar, geniş tropikal ormanlar, dağlar, stepler ve ovalar, kıyı şeritleri, göller, nehirler ve hatta büyük çöllerden oluşmaktadır.

Kırsal kalkınma genellikle, kentsel olmayan mahallelerde, kırsal bölgelerde ve uzak köylerdeki yaşam standartlarını yükseltmek için alınan eylem ve inisiyatiflerle ilgilidir. Bu tür toplumlarda yaşayan bireylerin yaşam kaliteleri genellikle yetersiz düzeydedir.

Afrika'nın birçok kırsal bölgesi, önemli tehditlerle karşı karşıya bulunmaktadır. Çiftçilik ve ormancılık işletmelerinin rekabetçi olabilmek için başarılı organizasyonlara ihtiyaçları bulunmaktadır. Genel anlamda kişi başına ortalama gelir, Afrika kasabalarına ve şehirlerine göre, bu bölgelerde daha düşük; beceri tabanı ise daha dar ve hizmet sektörü daha az gelişmiştir. Ayrıca kırsal çevreyi koruma çalışmaları için de finansal destek gerekmektedir.

Afrika'nın kırsal bölgelerinin mükemmel bir teklifi bulunmaktadır. Bu bölgeler, hammaddeler ve önemli kaynaklar sunmakla birlikte, dinlenme ve çeşitli faaliyetler açısından önemli birer doğal güzellik niteliğindedirler. Bunların yanı sıra kırsal bölgeler, güçlü Afrika geleneklerini benimseyen kültürel değerlerin kalbi gibidir. Kısa ve özet olarak Afrika'nın kırsal kesimleri, yalnızca kıtanın ciğerleri değil, aynı zamanda küresel çevresel sürdürülebilirlik açısından mühim organlardır; özellikle de iklim değişikliğiyle mücadele anlamında ele alınması gereken önemli noktalardır.

Kırsal kalkınmaya yönelik sürdürülebilir politikalar bir yandan da kırsal-kentsel göç hareketlerinin yavaşlatılmasında yardımcı olabilir. İnsanlara kırsal kesimde yeterli geçim imkânları, hizmetleri ve altyapısı sağlandığı takdirde, kırsal alanlarda yaşama / çalışma eğilimleri teşvik edilebilir.

Kırsal kalkınma politikalarının, kentsel planlama stratejilerinin önemli bir adımı olarak görülmesi gerekmektedir:

Kırsal kalkınma politikası genel olarak üç ilkedен oluşur:

- Tarım ve ormancılık sektörünün geliştirilmesi;

- Doğanın ve kırsal bölgelerin geliştirilmesi ve daha iyi şekilde korunması;
- Kırsal bölgelerde yaşam kalitesinin yükseltilmesi ve böylece kırsal kesime yönelik çeşitli hizmetlerin gerçekleştirilmesinin teşvik edilmesi, daha sabit ve eşit bir kırsal ekonominin oluşturulması.

4. BİLİNÇLİ YAPILANMA

Yapılanma genellikle planlama, mimari ve sivil mühendislik alanlarıyla ilgilidir. Altyapının organize bir şekilde inşa edilmesi veya kurulması sürecidir. Bu sürece çok sayıda hissedar dahil olur: inşaat kodlarını ve mekanı ayarlayan yetkililer; proje programlayıcıları, planlayıcılar, finansörler, tasarımcılar ve benzeri çok sayıda kişi bu süreçte yer alır.

Bir projenin başarılı bir şekilde uygulanabilmesi için etkin planlama önemli bir aşamadır. Şehir planlaması ve kırsal kalkınma politikaları, inşaatlar ve her bir coğrafi bölgenin veya toprağın toprak kullanımına ilişkin çerçeveleri düzenler. Kurallar ve düzenlemeler, toplumların inşa edilen ve toplumsal çevrelerini geliştirir.

Geçmiş dönemlerdeki antik medeniyetler (Mezopotamya, Harrapan ve Mısır), düzen ve işleyişlerinde ileri görüşlü ve bilinçli bir tasarım gösterirler. Dolayısıyla bu başarıları, sonunda "sürdürülebilir kalkınma"ya katkıda bulunmuşlardır.

Her bir yapılanmanın kendi tanımlanmış veya bazen de belirsiz yaşam döngüsü bulunmaktadır. Bu döngünün, doğrudan veya dolaylı yoldan çok sayıda ilişkili birim üzerinde etkisi vardır. Bir yapı; tasarımı, inşaat süreci, operasyonu, bakımı ve ortadan kaldırılması (yıkımı) ile çerçevelendirilir.

Ancak bilinçli bir yapılanma, farklı şekillerde yorumlandırılabilir. Bilinçli yapılanma, inşa edilen ortama, insan sağlığına ve doğal çevreye toplamda etki eden etkenlerin azaltılması hususuna yoğunlaşan bir tasarım felsefesinin sonucudur. Bu felsefede aşağıdaki adımlar uygulanır:

- Kaynaklar etkin şekilde kullanılır: enerji, su ve malzemeler;
- Sağlık durumu korunur ve kullanıcı rahatının en üst seviyeye çıkartılmasına çalışılır;
- Atık ve kirlilik azaltılmaya, çevresel bozulma ise düşürülmeye çalışılır.

Düşük bir ölçekte ve kırsal (uzak) bölgelerde genel olmak üzere, doğal kaynakları ve "düşük teknolojiler" olarak adlandırılan yerel anlamda kullanılabilir inşaat becerilerini kullanmaya dair giderek artan bir eğilim söz konusudur. Aksine, kentsel bölgelerde daha büyük ölçekli inşaatlarda ve

altyapılarda “yüksek teknolojileri” kullanan enerji etkin konseptlerde eğilim artmaktadır.

Afrika ülkelerinin birçoğunda inşaat sektörü, nüfus artışı ve ekonomik büyüme dolayısıyla doğan acil ihtiyaca karşılık verebilmek adına gün geçtikçe gelişme göstermektedir. İnşaat süreci, büyük oranda geleneksel inşaat teknolojilerine dayanmaktadır. Binalar, genellikle geleneksel yöntemlerle inşa edilir. İnşaat süreçleri, iş gücü yoğunluklu olmakla birlikte yapılan işin kalitesi kaçınılmaz olarak işçilerin becerilerine ve yetkinliklerine dayanmaktadır.

Ayrıca inşaat sitelerindeki atık üretimini kontrol etmek üzere yalnızca birkaç önlem sunulmaktadır. Özellikle de küçük ölçekli firmaların, gelişmiş inşaat teknolojilerine yatırım yapacak yeterli sermayeleri bulunmamaktadır. Son dönemlerde yapılan bir araştırma; zaman ve maliyetin, inşaat projelerinde inşa etme yöntemi veya teknolojilerinin seçiminde en önemli etkenler olduğunu göstermektedir. Ayrıca inşaat ve yıkım atıklarının azaltılmasıyla daha düşük çevresel etkilere katkıda bulunulabilir.

5. SÜRDÜRÜLEBİLİR TASARIM

Çevresel açıdan tasarım; ekonomik, sosyal ve çevresel sürdürülebilirliğin kılavuz niteliğindeki prensiplerinden birisidir. Becerili, duyarlı tasarım sayesinde olumsuz çevresel etkileri tamamen ortadan kaldırır ve insanları yerel ve doğal çevreleriyle ilişkilendirir.

Afrika bağlamında yapılanmadan bahsederken, çoğunlukla konaklama ve kamu altyapısı (sağlık ve eğitim) ve destek birimleri (içilebilir suya erişim ve elektrik) gibi temel ihtiyaçları ele alırız. En önemli konu ise ihtiyaç sahibi Afrika nüfusunun konaklama sorunudur.

Eko-köy kavramı, yerel düzeyde sürdürülebilirlik elde etmek için etkili bir strateji haline gelmektedir. Ortak ekolojik, sosyal-ekonomik ve kültürel-duygusal değerler ve merkezi elektrik, su ve kanalizasyon sistemlerinin paylaşımından oluşan konaklama çalışmalarının ekolojik etkisi daha azdır, dolayısıyla devletin sırtındaki yükü de azaltır.

Sürdürülebilir planlama hissedarlarının, Afrika'nın yerel güçlendirme gereksinimlerine yönelik ürünleri, hizmetleri ve teknolojileri kullanabilme yeteneğini kolaylaştıran yeni ekonomik aktiviteler ve kurumların gelişim uygulamasını tanımlaması gerekir.

Sürdürülebilir tasarımın bazı prensipleri aşağıdaki gibidir:

- Sürdürülebilir materyaller,
- Yenilenebilir enerji,

- Ekolojik Değer – İklimsel unsurlar,
- Sağlık ve bakım,
- Ulaşım
- Tüm Yaşam Masrafları,
- Pasif stratejiler.

6. SONUÇ

Stuart Barea (Gelecek Forumu), sürdürülebilir tasarım üzerine yazılan bu çalışma için çok önemli, güzel ve bilgili bir alıntı sunmaktadır: “Yarının çözümleri, bürokrasi veya siyaset odalarının duvarlarının ardında gizli saklı tutulmamaktadır. Bu çözümler; mühendislerin, tasarımcıların, yenilikçilerin, araştırmacıların, çevrecilerin, coğrafyacılardan veya diğer duyarlı bireylerin akıllarında yatıyor.”

Afrika uzun bir süre boyunca doğal kaynakları boşa kullanılan bir kıta olmuştur. Kıtanın kalkınmasını etkileyen en büyük sorunlar yoksulluk ve cehalet olarak bilinmektedir. Yoksullukla mücadelede sağlık hizmetlerinin geliştirilmesi ve eğitime erişimin sağlanması en anlamlı adımlar arasındadır; yoksulluğu ortadan kaldırma ve sürdürülebilir kalkınma arasında çarpık bir ilişki olduğunu ve bunların korkunç bir döngü içinde yer aldıklarını hiçbir zaman unutmamalıyız.

Yeterli konaklama imkânlarının sağlanması ve sağlık binaları, okullar veya benzer kamu binalarına yeterli altyapının getirilmesi, genellikle Afrika devletleri için bir sorun olarak algılanmaktadır. Ancak Daisaku Ikeda'nın da ifade ettiği gibi küresel sorunlar ne kadar karmaşık görünürse görünsün, bunları oluşturan bizleriz. Dolayısıyla bu sorunlara çözüm bulmak da bizlerin elindedir.

Afrika'nın yeni bir düşünce tarzına ihtiyacı bulunmaktadır; Afrika'nın sürdürülebilirlik prensiplerini benimsemesi gerekmektedir.

Afrika'ya inanıyoruz

ANPRAS/Vertecture Kasım 2009

Bibliyografik Notlar

Çalışmalar:

Chintaram Raj (2009), 'ANPRAS Introductory Paper on Sustainable Development and Sustainability'.

Munasignhe Mohan (1995), "Sustainable Energy Development (SED): Issues and Policy"; The World Bank

Web siteleri:

Forum for the Future, www.forumforthefuture.org/node/1301

General information on Sustainable Building, Urban Planning & Rural Development <http://wikipedia.org>

Lutheran World Relief Sustainable Rural Development, www.lwr.org

'Low waste building technologies'; University of Hong Kong, Department of Architecture www.cse.polyu.edu.hk

'Urban Environmental Planning and Management in Eastern and Central Africa' www.unhabitat.org

'World Food Program Climate Change' www.wfp.org

Diğerleri

<http://ideas.repec.org>

<http://csafrica.ning.com/>

NB:

Bu çalışmanın yalnızca bir taslak değerinde olmasından ötürü ciddi akademik referanslar alınmamıştır.